

JAN GRANDIA, 1913-1990

DOOR F.A. DIEPENHORST

Op 26 september 1913 werd Johannes Hendrikus Nicolaas Grandia te Rotterdam geboren. Na zeven klassen van de gewone lagere school te hebben doorlopen moest hij op zijn dertiende jaar aan het werk. Hij begon als loopjongen in de maatschappelijke achterhoede, waaraan hij zich later met bewonderenswaardige energie en taaie volharding wist te ontworstelen om tevens zijn gaven en talenten in dienst van diezelfde achterhoede te stellen.

Loopjongen bleef hij maar korte tijd. Na een jaar ging hij zich in de praktijk bekwamen tot meubelstoffeerder, een handwerk dat hij tot 1940 beoefende. Wegens zijn behoefte aan aanvullend onderwijs had hij inmiddels ook de burgeravondschoon bezocht (1929/1930) en de plaatselijke kaderschool van de SDAP en het NVV gevolgd (1931-1934). Van 1940 tot 1942 leidde hij cursussen voor jeugdige werklozen, zelf volgde hij in die tijd de lessen aan een avondschoon voor ulo.

In 1942 trad hij in dienst van de gemeente Amersfoort als ambtenaar voor Sociale Zaken, maar in 1943 stapte hij al weer over naar het ministerie van Binnenlandse Zaken waar hij tot 1945 in dienst bleef. In deze jaren bezocht hij een avond-HBS en volgde tegelijkertijd een opleiding tot maatschappelijk werker.

In 1945 keerde hij terug naar Rotterdam om aldaar de functie van adjunct-directeur van de Rotterdamse Gemeenschap te vervullen. Ook dat was van korte duur, een jaar later werd hij benoemd tot ambtenaar ter secretarie van de gemeente Rotterdam, afdeling Onderwijs en Volksontwikkeling. In de sector Onderwijs te Rotterdam bleef hij tot zijn pensionering in 1978 werkzaam, van 1965-1974 als adjunct-directeur van de Rotterdamse School Advies Dienst (SAD) en van 1968-1978 als leider van het project Onderwijs en Sociaal Milieu (OSM).

In 1946 liet hij zich inschrijven als cursist bij de sociaal-pedagogische leergang van het Nutsseminarium voor Pedagogie aan de Universiteit van Amsterdam; de aan deze leergang met goed gevolg afgelegde examens brachten hem achtereenvolgens in het bezit van de akten Pedagogie MO-A en -B. Na dit succes trok hem een universitaire studie onweerstaanbaar aan. Een colloqui-

um doctum verleende hem toegang tot universitaire examens en hij zette zijn studie voort, als tevoren in de avonduren.

In de periode 1955-1961 deed hij met goed gevolg zijn kandidaats- en doctoraal examen Pedagogie. Grandia zette de kroon op zijn wetenschappelijke studie door op 25 september 1968 aan de Rijksuniversiteit te Utrecht te promoveren tot Doctor in de Sociale Wetenschappen. Zijn proefschrift ging over handicaps bij de volwassenwording van jonge ongeschoolde arbeiders; de maatschappelijke achterhoede dus waarin hij zelf zijn carrière was begonnen¹). Met gepast vertrouwen in eigen capaciteiten, doelgericht, standvastig en onvermoeibaar, in voor- en tegenspoed bij voortduring gesteund en gestimuleerd door zijn echtgenote, de lerares An Buijs, haalde Jan Grandia aldus de in zijn jeugd ontstane achterstand in scholing en kennis in. De studieresultaten openden voor hem de mogelijkheid om naast zijn werk en studie als volledig bevoegd docent parttime-functies te vervullen aan de Nutsacademie, de Kweekschool voor onderwijzers(essen) en het Nederlands Genootschap tot Opleiding van leerkrachten bij het Nijverheids- onderwijs. Maar zijn ideaal was en bleef zijn verworven kennis en inzicht aan te wenden voor de verbetering van de kansen van kinderen uit de maatschappelijke achterhoede.

Als ambtenaar ter secretarie was hij tot 1950 belast met het herstel en de vernieuwing van het jeugd- en jongerenwerk door stimulering en subsidiëring van gemeentewege. In die tijd ook schreef hij voor de wethouder van onderwijs, A.J. van der Vlerk, een nota over de wenselijke vernieuwing en uitbreiding van het nijverheids- onderwijs, waarop de wethouder jarenlang zijn beleid te dien aanzien baseerde. Vervolgens nam hij in 1950 met instemming van de wethouder het initiatief tot een onderzoek in Rotterdamse bedrijven om een beeld te krijgen van jeugdige ongeschoolde werknemers van veertien tot twintig jaar. Dat onderzoek bevestigde dat het sociaal milieu waarin kinderen worden geboren en opgroeien in hoge mate mede hun maatschappij- en beroepsbeeld en hun stijl van leven bepaalt. De resultaten van het onderzoek leidden in 1953 tot de oprichting van de gemeentelijke school voor werkende jongeren, waar deze jongeren een dag per week onderricht kregen in eenvoudige handenarbeid, sport en sociale vaardigheden. Deze school ontwikkelde zich voorspoedig en verwierf zich een waardevolle plaats in het onderwijsbestel van de stad.

Maar daarmee was de oorzaak van de problematiek toch niet aangepakt. En dat zette Jan Grandia aan tot een uitgebreide litera-

tuurstudie en de voorbereiding van een vervolg-onderzoek onder vijftig aselect gekozen ongeschoolde jongeren die in 1950 deel uitmaakten van de toen geënquêteerden. Dit vervolg-onderzoek, dat in 1964/65 plaats vond, leidde tot de voorlopige conclusie 'dat de mentale instelling der ouders, hun levensstijl, wooncultuur, inzicht in het functioneren van het schoolbestel en het onderkennen van het belang van het onderwijs van meer betekenis moet worden geacht voor de opvoeding en de toekomst der kinderen dan het beroep van de vader, de gezinsgrootte of de financiële omstandigheden van het gezin'.

Deze conclusie werd de grondslag van het project Onderwijs en Sociaal Milieu, dat in 1969 voor rekening van de gemeente Rotterdam - in afwachting van het later ook toegekende rijkssubsidie - startte in twee Rotterdamse volksbuurten met twaalf kleuterscholen en veertien scholen voor gewoon lager onderwijs. De algemene doelstelling van het project was als volgt geformuleerd: het verbeteren van de opvoedingssituatie en het vergroten van de leerbekwaamheid der leerlingen van scholen in verouderde volkswijken van Rotterdam, zodat deze kinderen meer gemotiveerd en beter toegerust toekomen aan het volgen van voortgezet onderwijs, waardoor hun persoonlijkheidsontwikkeling wordt gestimuleerd en hun maatschappelijke toekomst wordt verruimd.

De uitvoering van het project OSM werd binnen het organisatorisch verband van de SAD met groot enthousiasme aangevangen. Na enkele jaren van grote activiteit bleken echter binnen het directie-team van de SAD onoverbrugbare meningsverschillen te ontstaan over de doelstelling en de te volgen strategie. Jan Grandia was er bepaald de man niet naar om dit conflict uit de weg te gaan. Hij verdedigde zijn inzichten te vuur en te zwaard en schroomde niet daarmee in de publiciteit te treden. De oplossing werd na bemiddeling van de gezaghebbende gemeentesecretaris mr. J.G. Bannink gevonden in de verzelfstandiging van het project met toewijzing van eigen huisvesting, begroting en personeelsformatie. Om de wetenschappelijke kwaliteit van het project te verzekeren werden - overeenkomstig de door Grandia herhaaldelijk kenbaar gemaakte wens - drie wetenschappelijke adviseurs en een research-team aan het project verbonden. Het project was pionierswerk! Nooit is in ons land het probleem van de maatschappelijke achterhoede structureel en op een dergelijke schaal ter hand genomen. Na Grandia's pensionering is de koers van het project bijgesteld, maar het heeft dank zij de enorme inzet van hem en zijn medewer-

kers zeer veel materiaal opgeleverd waar het onderwijs in Nederland mee gebaat is. Hij was een sociale vernieuwer avant la lettre.

Naast zijn dissertatie en artikelen in diverse tijdschriften publiceerde Grandia enige grotere werken, die de relatie van het schoolkind en zijn sociaal milieu betreffen²).

Na zijn pensionering in 1978 werd Grandia gekozen tot lid van de gemeenteraad van Capelle aan den IJssel. Vier jaar was hij met elan voorzitter van de fractie van de Partij van de Arbeid en nestor van deze raad.

Maar zijn levenswerk liet hem niet los. Het inmiddels in den lande tot stand gekomen onderwijsvoorrangsbeleid inspireerde hem alsnog tot een nieuw boek³). Met onverholten plezier droeg hij dit werk op aan de toenmalige minister van Onderwijs en Wetenschappen drs. W.J. Deetman als waardering voor zijn inspanning ten behoeve van het onderwijs aan kinderen uit de maatschappelijke achterhoede.

Tenslotte gaf hij nog een laatste keer blijk van zijn grote produktiviteit door het schrijven van een boeiende en goed gedocumenteerde biografie van de arbeider-wethouder Dries van der Vlerk⁴). Het boek, dat persklaar was bij Grandia's overlijden op 26 augustus 1990, is behalve levensbeschrijving ook een bijdrage aan de politieke en sociaal-culturele geschiedenis van de Nederlandse sociaal-democratie.

De verdiensten van J.H.N. Grandia zijn gewaardeerd door de volgende onderscheidingen: de benoeming tot officier in de orde van Oranje-Nassau op 30 augustus 1978, de toekenning van de Paul Nijghpenning (de hoogste onderscheiding in Rotterdam voor sociaal-culturele verdiensten) op 29 november 1978, en de toekenning op 14 april 1986 van de Yad Vashem medaille, een eerbewijs dat inhoudt het hebben van een boom in de Laan der Rechtvaardigen te Jeruzalem.

Wat dreef Jan Grandia ertoe zich een leven lang zo intensief in dienst te stellen van een ideaal? Zelf gaf hij hierop het antwoord: vanuit de Bijbelse opdracht het goede te behartigen voor alle mensen, vanuit de humanistische visie om aan ieder mogelijkheden te bieden voor ontplooiing van zijn of haar persoonlijkheid en vanuit de socialistische ideologie solidair te zijn met de maatschappelijk achtergestelden in de samenleving.

Ik had het voorrecht deze idealist gedurende een periode van dertig jaar als collega in voor- en tegenspoed van nabij mee te maken.

NOTEN

1) J.H.N. Grandia, *Uitdaging en antwoord: een sociaal-pedagogisch onderzoek naar milieu-omstandigheden en maatschappelijke factoren, die een optimale ontwikkeling der talenten hebben verhinderd bij, inmiddels volwassen geworden, jeugdige ongeschoolde arbeidskrachten*. Zutphen 1968.

2) J.H.N. Grandia, *Onderwijs en Sociaal Milieu*. Purmerend 1969; J.H.N. Grandia, *Kind, School en Sociaal Milieu*, een sociaal-pedagogisch onderwijsproject in Rotterdam. Baarn 1971.

3) J.H.N. Grandia, *Vermaatschappelijking van het onderwijs: een perspectief voor het onderwijsvoorrangsbeleid*. 's-Gravenhage 1988.

4) J.H.N. Grandia, *De arbeider-wethouder Dries van der Vlerk: een leven van dienst aan de gemeenschap*. Amsterdam 1990.

57. *D. Hausdorff*